

CADRU JURIDIC ȘI CONDIȚII ALE LIBERĂRII DE RĂSPUNDERE PENALĂ PENTRU INFRAACȚIUNILE REGLEMENTATE DE ART. 217 ȘI 217¹ CP AL RM

LEGAL FRAMEWORK AND CONDITIONS FOR RELEASE FROM
CRIMINAL LIABILITY FOR OFFENSES REGULATED BY ARTICLES 217
AND 217¹ OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.846:343.575:343(478)(094.4)

<https://doi.org/10.59295/spd2025j.08>

Andrei PÂNTEA

ORCID ID: 0000-0002-4865-421X

E-mail: andreipantea.posta@gmail.com

*Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,
Chișinău, Republica Moldova*

Summary. *This article explores the applicable legal framework and the conditions for exemption from criminal liability for offenses regulated by Articles 217 and 217¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, which address the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, or their analogues. The purpose of the paper is to identify the specific situations in which the institution of exemption from criminal liability may be applied without undermining the objectives of criminal policy aimed at protecting public order and public health. The research methodology relies on doctrinal analysis, systemic and legal-logical interpretation of the relevant provisions, and the examination of national judicial practice. The findings reveal that exemption mechanisms—especially in cases involving personal use, active cooperation with authorities, or participation in treatment programs—are provided by law; however, their application is at times inconsistent or insufficiently substantiated. The study argues for the need to harmonize case law, clarify the legal framework, and develop alternative criminal justice instruments, particularly for non-violent drug users, to achieve a balanced approach between prevention, punishment, and social reintegration.*

Keywords: *criminal code, criminal policy, criminal liability, exemption from illegal drug circulation, offenses.*

INTRODUCERE

În ultimele decenii, traficul și consumul ilicit de droguri au căpătat o amploare alarmantă atât la nivel global, cât și în Republica Moldova, generând consecințe grave asupra sănătății publice, siguranței comunităților și funcționării sistemului de justiție penală. Aceste fenomene complexe și interdependente determină autoritățile statului să adopte politici represive, dar și măsuri de prevenire și reabilitare, în încercarea de a asigura un echilibru între protecția societății și reintegrarea persoanei care a săvârșit fapta penală.

În acest context, articolele 217 și 217¹ din Codul penal al Republicii Moldova au un rol esențial în incriminarea faptelor ce țin de circulația ilegală a substanțelor narcotice,

psihotrope și analogilor acestora, stabilind sancțiuni diferențiate în funcție de cantitate, mod de săvârșire și pericolul social concret. Totuși, legislația penală prevede și posibilitatea liberării de răspundere penală, inclusiv prin recunoașterea unor circumstanțe atenuante sau a unor forme alternative de răspuns penal, în special în cazul consumatorilor care dețin droguri pentru uz personal, cooperează cu organele de urmărire penală sau participă la tratamente medicale specializate [1].

Această realitate provoacă o serie de întrebări teoretice și practice privind aplicabilitatea instituției liberării de răspundere penală în materia infracțiunilor legate de droguri: Care sunt limitele și condițiile prevăzute de lege pentru exonerare? În ce măsură practica judiciară este coerentă și predictibilă în aplicarea acestor dispoziții? Cum poate fi reconciliat principiul legalității penale cu imperativele resocializării și tratamentului voluntar?

Scopul prezentului studiu este de a analiza condițiile și limitele aplicării liberării de răspundere penală în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 217 și 217¹ CP RM, printr-o abordare normativă, jurisprudențială și critică, în vederea evidențierii disfuncționalităților și formulării unor propuneri de îmbunătățire legislativă și practică.

MATERIALE ȘI METODE

Articolul 217 din Codul Penal al Republicii Moldova sancționează fabricarea, prepararea, transformarea, achiziționarea, păstrarea, transportarea sau portul de: substanțe narcotice, psihotrope, etnobotanice sau analogi ai acestora, fără autorizație și fără scop de înstrăinare.

Această infracțiune este considerată o formă simplificată de circulație ilegală, în care lipsește componenta de trafic/vânzare. Fapta este sancționată mai puțin sever comparativ cu formele agravate (cum ar fi art. 217¹ – trafic organizat sau în proporții mari).

Prevederile art. 217 CP RM au un rol preventiv și educativ, orientat mai degrabă către combaterea consumului decât a traficului.

O mai bună diferențiere între consumatorii ocazionali și traficanții oculte ar putea conduce la o aplicare mai echitabilă a pedepsei. Este recomandabilă instituirea unor programe alternative la pedeapsă pentru consumatori, în special în cooperare cu sistemul de sănătate și probațiune.

Cu referire la conținutul articolului 217¹ CP RM, acesta prevede răspunderea penală pentru fabricarea, prepararea, transformarea, achiziționarea, păstrarea, transportarea, transmiterea, vânzarea, distribuirea sau altă formă de înstrăinare a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, în scop de comercializare ori transmitere către alte persoane, fără autorizație.

În vederea stabilirii unei pedepse conforme este esențială dovada scopului înstrăinării, uneori fiind dificil și ușor confundabil.

Conținutul articolului 217¹ CP RM are un rol esențial în combaterea traficului de droguri și a fenomenelor asociate (criminalitate organizată, violență, spălare de bani). Este crucial ca instanțele să respecte principiul proporționalității și să evite interpretările abuzive care pot duce la supra penalizare a consumatorilor ocazionali.

Persoana care a săvârșit acțiunile prevăzute la art. 217 sau 217¹ CP RM este liberată de răspundere penală dacă a contribuit activ la descoperirea sau contracararea infracțiunii ce ține de circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, ori la identificarea persoanelor care au săvârșit asemenea fapte.

Această prevedere instituie o clauză specială de impunitate (sau de liberare de răspundere penală), cu caracter excepțional, care se aplică numai dacă sunt îndeplinite cumulativ anumite condiții legale. Este o normă de politică penală activă, menită să, stimuleze colaborarea infractorilor de nivel inferior cu autoritățile, permită destructurarea rețelelor de trafic și distribuție de droguri, încurajeze prevenirea altor infracțiuni de același tip.

Pentru ca o persoană să beneficieze de această exonerare, trebuie să contribuie activ la descoperirea sau contracararea infracțiunii respective. Nu este suficientă simpla declarație sau cooperare pasivă. În acest context, persoana trebuie să, ofere informații utile și verificabile, participe activ la documentarea unei rețele sau activități infracționale, faciliteze identificarea autorilor, alte criterii relevante.

Rezultatul cooperării trebuie să aibă o valoare reală – organul de urmărire penală trebuie să stabilească dacă informațiile oferite au fost determinante pentru destructurarea unui grup infracțional, au condus la capturarea unei cantități semnificative de droguri, au sprijinit arestarea altor infractori implicați în lanțul infracțional, alte criterii relevante.

Deși, formularea prevede că persoana „este liberată”, practica și doctrina arată că aplicarea acestei norme implică o evaluare de oportunitate și nu este automată. Rolul determinant în acest sens aparține observatorului obiectiv: ofițerului de urmărire penală, procurorului, sau chiar ofițerului care realizează măsurile speciale de investigații, în intenția lui materializată în actele procedurale, propuneri formulate în adresa subiecților procesuali cu drept decizional.

În practică, liberarea se poate aplica în faza de urmărire penală (prin ordonanță motivată a procurorului) sau în instanță, înainte de pronunțarea sentinței.

Dispoziția alineatului (5) al art. 217 CP RM este valoroasă, dar trebuie aplicată cu discernământ – nu trebuie transformată într-o „porțiță de eschivare de la răspunderea/pedeapsa penală” pentru traficanți periculoși. Marja de discreție a procurorilor la aplicarea acestor prevederi creează riscuri de aplicare abuzivă a prevederilor art. 217 alin. 5 Cod penal și pune în pericol realizarea actului de justiție în raport cu scopul pedepsei penale, protecția drepturilor, libertăților și valorilor protejate de lege.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Prevederea din alin. (5) art. 217 CP RM, care permite liberarea de răspundere penală a persoanei ce a săvârșit fapte prevăzute la art. 217 sau 217¹, în schimbul unei cooperări active cu organele de drept, reprezintă un mecanism cu valențe strategice în combaterea criminalității organizate din sfera drogurilor. Totuși, aplicarea sa ridică multiple probleme de coerență, echitate și eficiență, atât în plan legislativ, cât și în cel judiciar.

Riscuri în aplicare

1. Ambiguitatea criteriilor de „cooperare activă”.

Textul normativ utilizează expresii generale precum „a contribuit activ”, fără a stabili un prag de eficiență al informațiilor oferite, dacă trebuie obținut un rezultat concret (de ex. capturarea drogurilor, destructurarea unui grup criminal etc.), dacă ajutorul acordat este spontan sau oferit doar pentru a evita pedeapsa.

Această imprecizie juridică generează decizii inconsistente ale procurorilor și instanțelor judecătorești, riscul ca infractori bine informați să eludeze pedeapsa oferind doar „fărâme de informație” care, formal, par utile.

2. Dezechilibru între fapta săvârșită și recompensa legală.

În forma sa actuală, alin. (5) nu limitează aplicabilitatea în funcție de gravitatea infracțiunii săvârșite. Astfel, și o persoană care a vândut droguri în proporții deosebit de mari, a făcut parte dintr-un grup criminal organizat, ar putea, teoretic, fi exonerată complet dacă oferă „informații utile”.

Aceasta creează o anomalie a principiului proporționalității pedepsei, punând pe același plan traficanții activi, care colaborează din interes, cu consumatorul, care de multe ori este și o persoană bolnavă, dependentă, care trebuie tratată, consumatorii pasivi, care nu beneficiază de aceeași clemență dacă nu au informații relevante.

3. Inexistența unor garanții procedurale minime.

Aplicarea alineatului (5) este, în practică:

discreționară (procurorul poate accepta sau refuza propunerea); necontrolabilă eficient în instanță; netransparentă – lipsesc criterii publice de aplicare sau un registru statistic clar, ceea ce poate duce la favoritisme sau presiuni externe, inechitate între învinuți/inculpați în cauze similare, percepția de impunitate selectivă, care subminează încrederea în justiție.

Este clar, că de regulă, realizatorul se află într-o poziție mai avantajoasă în raport cu consumatorul, din punct de vedere financiar. Respectiv, uneori, acesta va încerca „să-și demonstreze nevinovăția” implicând toate resursele de care dispune.

În România, legislația penală nu prevede o exonerare totală de răspundere penală pentru persoanele implicate în trafic de droguri care cooperează cu autoritățile [2]. Cu toate acestea, există posibilitatea de reducere a pedepsei în baza art. 15 din Legea nr. 143/2000, care stipulează că persoana care, în timpul urmăririi penale, denunță și facilitează identificarea și tragerea la răspundere penală a altor persoane care au săvârșit infracțiuni legate de droguri beneficiază de reducerea la jumătate a limitelor pedepsei prevăzute de lege. Este important de menționat că denunțul trebuie să fie formulat înainte de începerea urmăririi penale și să conducă la începerea acesteia *in rem*, iar dacă denunțul este formulat după terminarea urmăririi penale, inculpatul nu mai poate beneficia de reducerea pedepsei, dar această împrejurare poate fi reținută ca circumstanță atenuantă judiciară [3].

În alte state, abordările variază:

- Federația Rusă: Conform art. 228 din Codul Penal, persoana care a comis infracțiunea de trafic de droguri și care predă benevol substanțele sau contribuie activ la descoperirea infracțiunilor legate de acestea poate fi liberată de răspunderea penală [4].
- Ucraina: Art. 307 alin. (4) prevede că persoana care predă benevol droguri și indică sursa de procurare ori contribuie la descoperirea infracțiunilor legate de trafic este liberată de răspunderea penală [5].
- Georgia: Conform art. 260 din Codul Penal, persoanele care predau benevol droguri sau substanțe similare sunt eliberate de răspunderea penală, cu excepția cazului în care fapta comisă conține componenta unei alte infracțiuni [6].
- Letonia: Secțiunea 254 din Codul Penal prevede că persoana care predă în mod voluntar substanțe narcotice sau psihotrope sau furnizează informații privind achiziționarea, depozitarea, transportul sau expedierea acestora este exonerată de răspunderea penală pentru aceste fapte [7].

Analiza comparativă evidențiază faptul că, în timp ce Republica Moldova permite liberarea de răspundere penală în cazurile de trafic de droguri prin cooperarea activă a inculpatului, România adoptă o abordare diferită, oferind posibilitatea reducerii pedepsei în cazul denunțului eficient. De asemenea, practica internațională variază, unele state oferind exonerare totală, iar altele reducerea pedepsei sau alte forme de clemență.

CONCLUZII

Liberare de răspundere penală pentru infracțiunile reglementate de art. 217 și 217¹ CP al RM are un rol important în destructurarea lanțurilor de trafic, dar, în lipsa unei aplicări riguroase, riscă să devină fie un mijloc de impunitate negociată pentru infractori cu influență, fie o instituție ignorată în cauze cu potențial de destructurare reală a rețelelor.

Prin urmare, este esențial:

1. revizuirea normativă a textului alineatului (5) art. 217 Cod penal;
2. standardizarea aplicării sale în practică;
3. și adaptarea politicii penale la realitatea fenomenului infracțional legat de droguri, în special în context regional și internațional, unificarea practicii judiciare și de urmărire penală.

Pentru a asigura un echilibru între eficiența urmăririi penale și principiile de legalitate și echitate, se propun următoarele modificări și orientări:

Clarificarea legală a noțiunii de „contribuție activă”, și anume introducerea, prin lege sau hotărâri explicative, a unor criterii obiective: cu referire la natura și volumul informațiilor oferite; la gradul de pericol al persoanelor vizate; la caracterul determinant al colaborării pentru destructurarea unei rețele etc. Chiar dacă legislatorul a considerat precum că art. 465¹ Cod de procedură penală „Recursul în interesul legii” sau alin. 7 art.7 Cod de procedură penală – „Legalitatea procesului penal”, în formula precedentă,

începând cu anul 2023 nu-și au loc în lege, aceste clarificări sunt imperios necesare și se impun a fi realizate prin alte mijloace legale.

Limitarea aplicabilității în funcție de gravitatea faptei prin excluderea expresă de la liberare a membrilor grupurilor criminale organizate și asociațiilor criminale, care au avut un rol determinant la crearea, gestionarea acestor structuri criminale, la operarea fondurilor bănești și coruperea persoanelor cu demnitate publică, a persoanelor oficiale și cu funcții de răspundere, persoanelor cu funcții oficiale care au comis abuzuri, celor care au săvârșit fapte în proporții deosebit de mari, cu consecințe grave.

1. Control judiciar real și motivat:

– Obligatorietatea ca procurorul să motiveze detaliat în ordonanță aplicarea alin. (5) art. 217 Cod penal;

– Asumarea răspunderii la decizia procurorului ierarhic inferior în acest sens, prin „*Confirmarea/Aprobarea*” de către procurorul ierarhic superior, ori, acesta, real, de regulă, cunoaște și coordonează *de facto* decizia respectivă;

– Verificarea de către instanță, prin încheiere motivată, a îndeplinirii cumulative a tuturor condițiilor.

2. Monitorizarea și evaluarea impactului aplicării alin. (5) al art. 217, pentru a identifica eventualele abuzuri și a conforma legislația în consecință.

3. Evaluarea posibilității adoptării unei abordări similare cu cea din România, care să permită reducerea pedepsei în cazul denunțului eficient, ca alternativă la exonerarea totală de răspundere penală.

4. Introducerea unui sistem de protecție pentru cooperanți:

– Elaborarea unui cadru legal de protecție a martorilor-colaboratori, în special în cazurile de risc (ex. amenințări, violență);

– Încurajarea colaborării prin garantarea reintegrării sociale a persoanei exonerate.

REFERINȚE:

1. Cod Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18-04-2002. LP220 din 31.07.23, MO318-321/18.08.23 art. 560; în vigoare 18.08.23.
2. Cod penal al României din 17 iulie 2009, (legea nr. 286/2009), Publicat în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009.
3. Legea României nr.143/2000 din din 26 iulie 200 (republicată) privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri. Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 163 din 6 martie 2014.
4. Уголовный кодекс Российской Федерации, Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года.
5. Кримінальний кодекс України. În: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Criminal Code of Georgia. În: matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf.
7. Codul penal al Republicii Letonia / coord.: T. Toader. În: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>.